

บทที่ ๒

การศึกษาที่มาและบริบทคำสอนที่ว่า “สตรีเป็นมลทินของพรหมจรรย์” ในคัมภีร์

การศึกษาที่มาและบริบทคำสอนที่ว่า “สตรีเป็นมลทินของพรหมจรรย์” นั้นผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การทำความเข้าใจว่าพรหมจรรย์ที่ปรากฏในคำสอนหมายถึงอะไรรวมทั้งทรรศนะต่อสตรีที่ปรากฏในคัมภีร์รวมถึงการศึกษาบริบทของสังคมอินเดียในสมัยก่อนพุทธกาลและสมัยพุทธกาลด้วย ว่าสตรีได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธอย่างไร เพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษาที่มาของคำสอน ซึ่งนักวิชาการได้กล่าวถึงไว้ดังนี้

๒.๑ ความหมายของคำว่า พรหมจรรย์

คำว่า “พรหมจรรย์” นี้ มาจากศัพท์ว่า “พรหม” ซึ่งแปลว่า “ประเสริฐ” และศัพท์ว่า “จริยา” ซึ่งแปลว่า “ความประพฤติ” ฉะนั้น คำว่า “พรหมจรรย์” จึงหมายถึง “พรหมจรรย์พรหมจริย”^๑ แปลว่า “ความประพฤติที่ประเสริฐ” นอกจากจะหมายถึงการกระทำ ยังหมายถึงตัวบุคคลผู้กระทำด้วย

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานได้กล่าวถึงคำว่า “พรหมจรรย์” หมายถึง การศึกษาพระมัตถ์ การศึกษาพระเวท การถือพรตบางอย่าง เช่น เว้นเมถุน การบวชซึ่งเว้นเมถุน เป็นต้น”^๒ การถือพรตหรือข้อปฏิบัติหรือการครองชีวิตโดยปราศจากเมถุนการบวการถือข้อประพฤติอันประเสริฐ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึง “พรหมจรรย์คือ ศีล ๘ ทั้งอาชีวะ หรือเรียกอาชีวะภูมิภคศีลนี้ เป็นศีลส่วนอาทิพรหมจรรย์ คือ เป็นหลักความประพฤติเบื้องต้นของพรหมจรรย์”^๓

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึง “พรหมจรรย์ ว่า คือการศึกษาพระเวทการบวชซึ่งละเว้นเมถุนการครองชีวิตโดยปราศจากเมถุนการประพฤติธรรมอันประเสริฐ การครองชีวิตประเสริฐมรรค ศาสนา”^๔ คำว่า มรรคพรหมจรรย์ คือการประพฤติตามอริยมรรคมีองค์ ๘

^๑ พ.พ.อ. (ไทย) ๑/๑/๒๐๘

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์ ลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๖๐.

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สื่อดิจิทัล จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔๑.

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕๒.

เรื่องนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่อริขุรูปหนึ่งที่กราบทูลถาม ดังนี้“อริขุ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้แล เป็นพรหมจรรย์ คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติสัมมาสมาธิ ธรรมที่ทำให้ราคะ โทสะ โมหะ ลีนไปนี้เป็นที่สุดแห่ง พรหมจรรย์”^๕

สุชีพ ปุณฺณานุภาพ กล่าวถึง“พรหมจรรย์เป็นการประพฤติอย่างพรหมคือไม่เสพกาม การครองชีวิตนักรบวช”^๖

พระพุทธเจ้าตรัสว่า“วุสิตฺพรหมจริยกตฺถณฺนํ, นาปรอิตฺถตฺตํ : อยู่จบพรหมจรรย์ แล้ว ทำกิจที่พึงกระทำแล้ว ไม่มีกิจอื่นที่พึงทำเพื่อความเป็นอย่างนี้”^๗ อรรถกถาได้อธิบายคำนี้ว่า

คำว่าอยู่จบแล้ว (วุสิต) ได้แก่ อยู่แล้ว คืออยู่รอบแล้ว อธิบายว่า กระทำแล้วคือ ประพฤติแล้ว ได้แก่ให้สำเร็จแล้ว คำว่า พรหมจรรย์ (พรหมจริย) ได้แก่ มรรคพรหมจรรย์ พระเสขะ ๗ จำพวก กับด้วยกัลยาณปุุชนทั้งหลายชื่อว่ากำลังอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ พระชีนาสพ เป็นผู้มีการอยู่ประพฤติพรหมจรรย์จบแล้ว เพราะเหตุนี้พระผู้มีพระภาคเจ้า พิจารณาการอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ของพระองค์ จึงทรงรู้ชัดว่า “เราอยู่จบพรหมจรรย์แล้ว” คำว่าทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว (กตฺถณฺนํ) ความว่ากิจแม้ทั้ง ๑๖ ประการ คือ การ กำหนดรู้ (ในสังจจะ ๔) การละ (ในสังจจะ ๔) การทำให้แจ้ง (ในสังจจะ ๔) และการให้เจริญ ในสังจจะ ๔ เราให้สำเร็จแล้วโดยมรรค ๔ แท้จริงพระเสขะทั้งหลาย มีกัลยาณปุุชนเป็น ต้น ชื่อว่ากำลังทำกิจนั้น พระชีนาสพชื่อว่าทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเมื่อทรงพิจารณากิจที่ควรทำของพระองค์ ก็ได้ทรงรู้ชัดว่า “เราทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว”^๘

นี่คือคำอธิบายพรหมจรรย์ที่พระพุทธเจ้าทรงให้ความหมายไว้เองแล้วพระสาวกผู้ตั้งมั่นในหลักคำสอนนำมาเป็นคำอธิบายในข้อความที่พระพุทธเจ้ามิได้ทรงนิเทศไว้ ส่วนสัทธรรม แม้จะมี ๓ ความหมาย คือ ปรีติสัทธรรม ปฏิปัตติสัทธรรม และปฏิเวธสัทธรรม แต่ที่อรรถกถา อธิบายว่า สัทธรรมหมายถึงมรรคผลนั้น ก็เป็นคำอธิบายที่คล้อยตามกับคำว่าพรหมจรรย์ และตามนัยที่พระพุทธองค์แสดงไว้ ดังที่พระองค์ทรงแสดงแก่อริขุทั้งหลายว่า“อริขุทั้งหลาย สัทธรรม คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาญาณ สัมมาวิมุตติ”^๙

^๕ ส.ม. (ไทย) ๑๙/๖/๙.

^๖ สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖๕.

^๗ วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๓/๓๐.

^๘ ม.ม.อ. (ไทย) ๑/๕๔/๑๙๙.

^๙ อ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๔๗/๒๙๒.

ตั้งแต่สัมมาทิฐิ ถึงสัมมาสมาธิ จัดเป็นปฏิบัติ คือ ข้อปฏิบัติที่นำผู้ปฏิบัติไปถึงนิพพาน สัมมาญาณกับสัมมาวิมุตตินั้นเป็นมรรคผลที่ผู้ปฏิบัติได้บรรลุแล้ว ตามข้อความที่พระพุทธองค์ทรงแสดงนี้สังฆธรรม คือ มรรคผล

จากการศึกษาความหมายของคำว่า “พรหมจรรย์” ที่ได้ยกตัวอย่างข้างต้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าคำว่าพรหมจรรย์ในทางคัมภีร์ เป็นการประพจน์ที่มีแบบอย่างและกฎเกณฑ์ที่จะละเว้นจากการเสพกาม การเสพเมถุนไปตลอดชีวิต ทั้งนี้เพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุดในการเข้าถึงมรรคผล โดยใช้ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นแนวทางในการปฏิบัติดังนี้

๑. พรหมจรรย์ คือ นักบวชที่ครองชีวิตในเพศนั้นตลอดชีวิตไม่เกี่ยวข้องกับเมถุน
๒. พรหมจรรย์ คือ การบวชที่สามารถเว้นจากเมถุนธรรมเพียงชั่วระยะใดระยะหนึ่ง
๓. พรหมจรรย์ คือ การครองชีวิตที่ประเสริฐกว่าคนที่อยู่ครองเรือนอันได้แก่นักบวช
๔. พรหมจรรย์ คือ การประพจน์อันประเสริฐ
๕. พรหมจรรย์ คือ การถือเพศพรหมจรรย์แบบครองความเป็นหนุ่มสาวโสดตลอดชีวิต
๖. พรหมจรรย์ คือ การศึกษาเล่าเรียนพระเวทย์
๗. พรหมจรรย์ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา
๘. พรหมจรรย์ คือ อริยมรรคมีองค์ ๘
๙. พรหมจรรย์ คือ คำสั่งสอนทั้งหมดที่เรียกว่า ศาสนา

๒.๒ ที่มาและบริบทของคำสอนเกี่ยวกับสตรีในก่อนสมัยพุทธกาลและสมัยพุทธกาล

การที่จะวิเคราะห์ถึงที่มาของคำสอนเกี่ยวกับสตรีทั้งในสมัยก่อนพุทธกาลและในสมัยพุทธกาลว่ามีการเปลี่ยนแปลงและแตกต่างกันตามความเชื่อทางศาสนา และทรรศนะทางสังคมที่มีต่อสตรีอย่างไรมัน ผู้วิจัยเห็นควรที่จะศึกษาบริบทของสังคมสมัยนั้นด้วย เพื่อเป็นแนวคิดในการศึกษาวิเคราะห์ทัศนคติเกี่ยวกับคำสอนที่ว่า “สตรีเป็นมลทินของพรหมจรรย์” ในบริบทสังคมไทยปัจจุบันในอันดับต่อไป ซึ่งประเด็นดังกล่าวปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีดังนี้

๒.๒.๑ สตรีในสมัยก่อนพุทธกาล

สังคมอินเดียเป็นสังคมที่มีการแบ่งคนตามระบบวรรณะ และตามศาสนา แต่โดยภาพรวมสตรีอินเดียต้องปฏิบัติตามวัฒนธรรมและความเชื่อจากศาสนา ซึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับสตรีแตกต่างกัน ในสมัยก่อนพุทธกาลสังคมอินเดียเป็นสังคมของชนเผ่าอารยันที่นับถือ

พระเวท^{๑๐} วัฒนธรรมความเชื่อของสังคมอินเดียเกี่ยวกับสตรีในยุคนั้นจึงไปสอดคล้องกับคัมภีร์พระเวท

ในยุคแรกของสมัยพระเวท สตรีได้มีโอกาสศึกษาคัมภีร์ และมีส่วนร่วมในพิธีกรรม ทำให้สตรีอินเดียในยุคนั้นเป็นผู้มีความรู้ ได้รับการยกย่อง ได้เข้าร่วมงานเทศกาลได้ ฐานะอันสูงส่งของผู้หญิงดังกล่าวมานี้ น่าจะมีในเฉพาะสตรีในสามวรรณะแรกเท่านั้น วรรณะศุทราคงไม่มีโอกาส เพราะพวกศุทราไม่มีโอกาสแม้แต่ฟังคัมภีร์พระเวท วรรณะศุทราไม่ได้ต่ำเฉพาะสตรีแต่ต่ำทั้งวรรณะ^{๑๑}

ในยุคปลายของสมัยพระเวท ฐานะของสตรีเริ่มตกต่ำลง แม้ว่าสังคมไม่ได้แสดงออกอย่างชัดเจนว่ารังเกียจลูกสาว แต่ก็อยากได้ลูกชายมากกว่า โดยมีความเชื่อว่าการไม่มีลูกชายเป็นการเคราะห์ร้าย มีการเปรียบลูกสาวเหมือนเป็นความทุกข์ทรมานเปรียบลูกชายเหมือนกับการแสวงหาสวรรค์สตรีถูกบังคับให้แต่งงานเมื่ออายุน้อย ทำให้สตรีอินเดียขาดโอกาสในการศึกษา จึงทำให้ไม่สามารถประกอบพิธีทางศาสนาได้ และต้องย้ายไปอยู่กับบุรุษผู้เป็นสามีตามประเพณีปฏิบัติของอินเดียเมื่อสตรีแต่งงานแล้วต้องไปอยู่บ้านของสามีทำงานบ้านดูแลคนในครอบครัวของสามีถ้าครอบครัวผู้ชายมีฐานะดี สตรีก็ไม่ต้องทำงานซึ่งถือว่าสามีนั้นได้เลี้ยงดูภรรยาอย่างดีคือไม่ให้ลำบากสามีเช่นนี้เป็นที่พึงปรารถนาของสตรีทั้งหลายแต่คงมีไม่มากนัก ดังนั้นแทนที่ฝ่ายชายจะไปสู่ขอฝ่ายสตรีฝ่ายสตรีก็อาจส่งแม่สื่อมาติดต่อเพราะสตรีแต่งงานเมื่ออายุน้อยบิดามารดาจึงเป็นห่วงมากและต้องพยายามให้ลูกสาวได้ผู้ชายที่ดีเพื่อจะดูแลลูกแทนตัวดังนั้นแม้ฝ่ายตัวแทนจะต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายและเสียเงินในการแต่งงานก็คงยอมอาจมีข้อเสนอว่าถ้าเลือกลูกสาวตนแล้วจะรับภาระในเรื่องดังกล่าวฝ่ายผู้ชายเองก็คงเลือกดูฐานะของสตรีด้วยเช่นกันดังนั้นฝ่ายชายจึงเป็นฝ่ายเลือกรับการทาบตามของสตรีธรรมเนียมเช่นนี้อาจนำไปสู่การที่สตรีสู่ขอผู้ชายในที่สุดข้อสังเกตประการหนึ่งก็คือสตรีที่ขอบุรุษซึ่งฐานะดีนั้น เมื่อได้สามีแล้วก็ไม่ต้องทำอะไรทั้งยังได้เกียรติว่ามีสามีดีหรือสามีร่ำรวยไม่ต้องทำงานมีข้าทาสบริวารให้ใช้สอยและครอบครัวฝ่ายชายก็คงยินดีว่าผู้หญิงมีฐานะมีหน้ามีตาและไม่ต้องพึ่งทรัพย์สมบัติของฝ่ายชายย่อมจะยอมรับได้มากกว่าการที่ผู้ชายไปสู่ขอผู้หญิงธรรมดาๆมาเป็นภรรยาเป็นที่

^{๑๐}พระเวท เป็นคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบทอดกันมา พระเวทมี ๓ เรียกว่าไตรเพท คือ ๑.ฤคเวท เป็นคำฉันท์ที่สวดสรรเสริญ และอ้อนวอนพระเจ้า เป็นคัมภีร์ที่สำคัญที่สุด ๒.สามเวท เป็นคำฉันท์ สวดในพิธีถวายน้ำโสม แก่พระอินทร์และขับกล่อมเทพเจ้า ยกย่องเทพเจ้า ๓. ยજุสเวท คัมภีร์เล่มนี้เป็นคำร้อยแก้ว อธิบายถึงพิธีกรรมต่างๆ เช่น การบูชาโยนิ การบวงสรวง ว่าแต่ละอย่างมีกฎ มีเกณฑ์ มีวิธีทำอย่างไร ต่อมาในคัมภีร์ใหม่เพิ่มเข้ามาอีกคือ อถรรพเวท เป็นประมวลคาถาอาคม เลขยันต์ ที่เชื่อกันว่าศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งใช้ได้ทั้งทางดีและทางร้าย สิริวิวัฒน์ คำวันสา, **พุทธศาสนาในอินเดีย**, (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๒-๑๔ อ้างในมนตรี ลิระโรจน์ (สืบดวง), **สตรีในพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๓๘.

^{๑๑}ปรีชา ช่างขวัญยืน, “ความตกต่ำของสตรีอินเดียโบราณ,” **วารสารอินเดียศึกษา**, ปีที่ ๔ (๒๕๔๒) : ๒๓-๓๑ (๒๖).

ยอมรับกันว่าผู้หญิงมีพลังทางเสริมสร้างและมีบทบาทสำคัญแต่ก็ยังมีข้อจำกัดทางสังคมบางประการเช่นการแต่งงานจำกัดในชั้นวรรณะความรับผิดชอบต่อชีวิตภายในบ้าน^{๑๒}

ในยุคคึกคักบรรพ์ประชาชนชาวอินเดียนับตั้งแต่พระราชอิบติลงมา จนถึงประชาชนทั่วไป พวกเขายึดถือเป็นจารีตว่า ธรรมดาผู้หญิงสาวภายหลังจากแต่งงานแล้วหากสามีตายลง หญิงผู้เป็นภรรยาจะต้องโดดเข้ากองไฟในเวลาที่เหมาะสมของสามี เพื่อตายตามสามีไปด้วย เพราะฉะนั้นผู้หญิงผู้ปฏิบัติเช่นนั้น จึงได้นามว่า “สตี” หรือ “สตรี” แปลว่าผู้ยอมตายไปกับสามี ยังมีอีกคำหนึ่งที่เรียกผู้หญิงว่า “สมร” ซึ่งก็คงแปลกันว่า “ผู้ยอมตายด้วยกัน”^{๑๓} ที่กล่าวว่าหญิงที่ยอมตายด้วยการโดดเข้าไปในกองไฟเผาสามีเพื่อให้ตัวตายไปกับสามีนั้น เพราะว่าประเพณีของชาวอินเดียมีข้อบังคับว่า หญิงหม้ายที่ไร้สามีเสียแล้วย่อมเป็นที่รังเกียจของสังคมในยุคนั้น

สังคมอินเดียมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก ประชาชนได้รับการศึกษาดีขึ้น พร้อมทั้งมีการติดต่อการค้า แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับโลกภายนอกมากขึ้น จึงมีความพยายามในการเปลี่ยนแปลงจารีตดังกล่าวมาเป็นว่า หากหญิงใดภายหลังจากสามีตายลง หญิงนั้นจะต้องโกนผมบนศีรษะออกให้หมด ซึ่งได้รับการยอมรับในช่วงระยะเวลาหนึ่งแต่จารีตดังกล่าวนี้ก็เสื่อมลง ไม่มีผู้ใดยึดถือประเพณีปฏิบัติอีก นักปราชญ์ในอินเดียยุคต่อมาจึงแก้ไขจารีตพร้อมกับบัญญัติศัพท์ของคำว่า “สตรี” ลงในหนังสือพจนานุกรมเสียใหม่โดยให้ความหมายว่า “สตรี” แปลว่า ผู้ร่วมสุขร่วมทุกข์กับชายผู้เป็นสามีเท่านั้น

ทำให้เห็นได้ว่าสังคมอินเดียโบราณบทบาทของสตรีที่สำคัญยิ่งก็คือการเลือกคู่ครองของสตรี ในยุคมหากาพย์มีเรื่องสตรีเลือกสามีเองเช่นกรณีของนางสีดาในรามายณะธรรมเนียมเช่นนี้นิยมกันในหมู่กษัตริย์ซึ่งเป็นวรรณะสูงหรือต้องการให้ได้คู่ที่เหมาะสมแก่ฝ่ายสตรีมากที่สุด ในเมื่อเป็นสตรีอยู่ในวรรณะชั้นสูงย่อมเป็นของมีค่าสำหรับผู้ชายและผู้ชายที่มีคุณสมบัติดีจึงเสนอตัวให้เข้าคัดเลือกหรือแข่งขันกันเพื่อจะได้มีโอกาสแต่งงานกับสตรีนั้นกรณีเช่นนี้จะกล่าวว่า สตรีมีฐานะต่ำในด้านชีวิตคู่ไม่ได้เลยซึ่งมีความแตกต่างจากสมัยปัจจุบันที่สตรีอินเดียเป็นฝ่ายที่ต้องเป็นผู้ทำการสว่ขอผู้ชายและฝ่ายชายกลับเป็นผู้เลือกผู้หญิง^{๑๔} เสียเอง

ในบริบทของสังคมที่ สตรีต้องถูกปกครองและปกป้องรักษาตลอดทุกช่วงของชีวิต โดยในวัยเด็ก ต้องฟังบิดามารดา ในวัยเป็นหญิงสาวต้องฟังการปกครองจากสามี ในเวลาชราต้องอาศัยการพึ่งพิงจากบุตรธิดา จากภาวะการณดังกล่าวอาจตีความได้ว่า ในบริบทของสังคมยุคโบราณ การคมนาคม และความเจริญด้านต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอ สตรีซึ่งมีความอ่อนแอ

^{๑๒} ฉัตรสุมาลย์กบิลสิงห์, **มาตสตรีในพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสารมวลชนจำกัด, ๒๕๒๘), หน้า ๕.

^{๑๓} นางรจนา. (นามแฝง), **กำเนิดสตรี**, **เพื่อนใจ**, ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๑ – ๕, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๖.

^{๑๔} พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), **สตรีในพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒๕-๑๒๖.

ทางด้านสรีระร่างกาย ย่อมมีอาจปกป้องตนเองได้เมื่ออยู่ตามลำพัง ดังนั้น สตรีส่วนใหญ่จึงได้รับการดูแลปกป้องรักษาอย่างดี มีหน้าที่รับผิดชอบงานในบ้านเสียมากกว่าที่จะออกนอกบ้านไปทำงาน ดังที่บุรุษจะทำได้ด้วยสภาวะของสังคมดังกล่าว สตรีที่แต่งงานมีสามีผู้ซึ่งทำหน้าที่ปกป้องสตรีนั้นแล้ว จึงมีผู้ให้คำนิยามคำว่า “สามี” แปลว่า นาย หรือ ผู้ชายซึ่งปกครองสตรี แต่ในขณะเดียวกันก็อาจนิยามคำว่า “ภรรยา” ได้ว่า หมายถึง ภรรยา คือ ผู้ชายเป็นผู้รับภาระเลี้ยงดูภรรยานั้นไป จะหลบเลี่ยงหน้าที่มิได้^{๑๕}

เรื่องสถานะภาพของสตรีในสังคมอินเดียสมัยก่อนพุทธกาล ความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนา เป็นการสร้างภาระความรับผิดชอบทางสังคมและศาสนาแก่สตรี ทำให้ต้องแต่งงานและมีบุตร ตลอดจนการให้ความสำคัญต่อระบบวรรณะ ดังปรากฏในมานวธรรมศาสตร์ระบุไว้ชัดเจนว่าชายต้องแต่งงานกับหญิงในวรรณะของตน ฐานะภายในครอบครัวของผู้เป็นภรรยานั้นนับว่าอยู่ในระดับต่ำไม่ได้รับเกียรติและการยกย่องนับถือเท่าที่ควร การเป็นภรรยาจะต้องนับถือสามีเหมือนเทวดาคอยปรนนิบัติรับใช้และตกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของสามีทั้งบิดามารดาหรือญาติพี่น้องของสามีก็เป็นนายที่คอยสั่งให้ภรรยาต้องกระทำตามที่ตนต้องการได้ โดยตัวผู้เป็นภรรยานั้นอาจได้รับสิทธิ์หรืออำนาจเพียงเล็กน้อยเท่านั้นเกี่ยวกับการงานภายในบ้านแต่จะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมอื่นๆที่เป็นสาธารณะหากสามีตายลง ภรรยาผู้เป็นหม้ายก็ต้องกลับไปอยู่ใต้การบังคับบัญชาของบิดาหรือบุตรชายสถานะของสตรีในสมัยนั้นจึงไม่มีค่าและไม่ได้รับความสำคัญทางสังคมเท่าที่ควรนอกจากเป็นเพียงสมบัติของบุรุษสตรีจึงไม่ได้รับการยกย่องไม่ได้เป็นเจ้าของชีวิตเป็นตัวของตัวเองหรือดำรงชีวิตตามที่ตนต้องการเลย^{๑๖}

นอกจากนั้นยังกล่าวถึงธรรมชาติของสตรีว่าไม่มีความรักชายใดอย่างแท้จริง และพร้อมที่จะนอกใจสามีเสมอ สตรีพอใจในเพชรนิลจินดา เต็มไปด้วยกามราคะ เต็มไปด้วยความโกรธ ขี้ฉ้อ และมีความเลวร้าย^{๑๗} ครั้นถึงในสมัยพราหมณะ สตรีก็ยังได้รับการดูถูกเหยียดหยามมากขึ้น ดังข้อความที่ว่า ผู้หญิง ศูทร สุนัข และอิกา เป็นความเท็จ เป็นบาป และความมืด, ไม่อาจควบคุมจิตใจของตนเองได้ และไม่ดูแลรักษาส่วนแบ่งในทรัพย์สมบัติได้ เหตุนี้จึงทำให้ผู้หญิงต้องขึ้นอยู่กับผู้ชาย และคอยรับใช้เอาใจผู้ชายตั้งแต่นั้นมา^{๑๘}

ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่าการขาดโอกาสทางการศึกษา และการที่ต้องแต่งงานเมื่ออายุน้อย ทำให้มีผลกระทบต่องานอื่นๆ เช่น เรื่องเกี่ยวกับศาสนา เมื่อไม่มีความรู้ ก็ไม่สามารถ

^{๑๕} พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), สตรีในพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒๗.

^{๑๖} ปาริชาติ นนทกานันท์, “แนวความคิดเกี่ยวกับสตรีในพุทธปรัชญา”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓), หน้า ๑๐.

^{๑๗} มานวธรรมศาสตร์ ๙.๑๕-๑๗. อ้างถึงใน ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, “ภาพลักษณ์ของสตรีอินเดีย : มานวธรรมศาสตร์”, วารสารอินเดียศึกษา, ปีที่ ๔ (๒๕๔๒) : ๑๔-๒๒ (๒๒).

^{๑๘} อ้างใน สุวิมล ประกอบไวยกิจ, “สตรีในวรรณคดีสันสกฤต”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, แผนกวิชาภาษาตะวันออก, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๒๒-๒๓.

ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ ประกอบกับคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์ทำให้สตรีอินเดียมีสถานภาพตกต่ำลงอย่างมาก การที่พระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในสังคมอินเดีย ท่ามกลางสังคมที่มีการเลือกปฏิบัติและมีท่าทีต่อสตรีอย่างเลวร้ายถึงขั้นสูงสุด คำสอนของพระพุทธองค์ว่าด้วยธรรมชาติอันแท้จริงของชีวิตและความตาย ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงเกี่ยวกับสถานะและท่าทีของสังคมที่มีต่อสตรีในสมัยพุทธกาล

๒.๒.๒ สตรีในสมัยพุทธกาล

ในการเชื่อมต่อของสังคมอินเดียในสมัยก่อนพุทธกาลมาสู่สมัยพุทธกาลนั้น ระบบวรรณะ ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ เช่น สตรีจะถูกกีดกันจากการประกอบพิธีทางศาสนา เพราะถูกมองว่าเป็นสิ่งไม่สะอาด อันเนื่องจากระดู^{๑๙} ก็ยังคงถือปฏิบัติอยู่ในสังคมอินเดียแต่ด้วยคำสอนของพระพุทธองค์ ได้ช่วยลบความเชื่อผิดๆ และพิธีกรรมอันไร้ความหมายประกอบกับการแสดงธรรม การให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของชีวิตมีส่วนทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในสังคมอินเดีย แต่ก็มีส่วนช่วยหยุดยั้งความอยู่ดีธรรมต่อสตรีได้ในระดับหนึ่ง

การยอมรับในศักยภาพของมนุษย์โดยไม่คำนึงถึงเพศสถานะ ถือเป็นก้าวแห่งการเปลี่ยนผ่านของบทบาทสตรีในสังคมอินเดีย กล่าวคือการทำพระองค์ทรงเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้บวชเป็นภิกษุณีเช่นกรณีที่พระอานนท์ได้ทูลถามเกี่ยวกับเรื่องการบวชของสตรีว่าหากสตรีได้บวชในพระพุทธศาสนา สตรีจะสามารถบรรลุธรรมได้เช่นเดียวกับบุรุษหรือไม่ พระพุทธองค์ได้ตรัสตอบพระอานนท์ว่าทำได้เช่นบุรุษทุกประการ พระอานนท์เถระจึงได้โอกาสถามพระพุทธองค์ว่าถ้าเช่นนั้นพระพุทธองค์ควรให้โอกาสแก่พระน้านางมหาปชาบดี (โคตมี) และพระมารดาเลี้ยง ผู้มีคุณูปการบำรุงเลี้ยงดูพระพุทธองค์มาตั้งแต่ทรงพระเยาว์หรือไม่ เพื่อพระนางจะได้สมปรารถนาในการขอบวช หลังจากที่ทรงถูกพระพุทธองค์ปฏิเสธคำทูลขอถึง ๔ ครั้ง โดย ๓ ครั้ง ที่นิโครธารามภายหลังที่ทรงแสดงธรรม ณกรุงกบิลพัสดุ์โปรดพระเจ้าสุทโธทนะพระบิดาจนได้สำเร็จพระสกทาคามี และอรหัตตผล ปรินิพพาน และพระนางเองก็ได้บรรลุพระโสดาปัตติผล จากนั้นครั้งที่ ๔ ที่พระพุทธองค์เสด็จไปยังพระนครเวสาฬะ ประทับ ณ ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน พระนางฯ ได้ให้ช่างกลับมาปลงพระเกศาให้ แล้วครองผ้ากาสาวพัสตร์ พร้อมด้วย ศากยนารี (ซึ่งบรรดาสามีได้ออกบวชไปก่อนหน้าแล้ว) ซึ่งเป็นบริวาร ๕๐๐ นาง ที่ติดตามพระองค์มา พระพุทธองค์จึงทรงประทานอนุญาตให้พระนางมหาปชาบดีโคตมีบวช โดยการรับครุธรรม ๘ประการคือ

๑. ภิกษุณี ถึงจะบวชได้ ๑๐๐ พรรษา ก็ต้องทำการกราบไหว้ การต้อนรับ การทำอัญชลีกรรม การทำสามิจักรมแก่ภิกษุผู้บวชแม้วันเดียว ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพนับถือบูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

^{๑๙}ลักษณะวัด ปาละรัตน์, สตรีในมุมมองของพุทธปรัชญา, หน้า ๑๑๐, อ้างใน จารวี พิมพ์สมฤดี, “การศึกษาความทุกข์ของสตรีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

๒. ภิกษุณีไม่พึงอยู่จำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพนับถือบูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

๓. ภิกษุณีพึงหวังธรรม ๒ อย่างคือ ถามอุโบสถ และไปรับโอวาทจากภิกษุสงฆ์ทุกกึ่งเดือน ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

๔. ภิกษุณีจำพรรษาแล้ว พึงพิจารณาในสงฆ์ ๒ ฝ่าย โดยสถาน ๓ คือ ได้เห็น ได้ฟัง หรือได้นึกสงสัยธรรมข้อนี้ ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

๕. ภิกษุณีต้องครุธรรมแล้วพึงประพัตถ์ปิกขมานัตในสงฆ์ ๒ ฝ่าย ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

๖. ภิกษุณีพึงแสวงหาการอุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพนับถือบูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

๗. ภิกษุณีไม่พึงด่าหรือบริภาษภิกษุ ไม่ว่ากรณีใดๆ ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพนับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

๘. ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ห้ามภิกษุณีสั่งสอนภิกษุ แต่ไม่ห้ามภิกษุสั่งสอนภิกษุณี ธรรมข้อนี้ ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต^{๒๐}

ซึ่งการอุปสมบทโดยการรับครุธรรม ๘ นี้เรียกว่า ครุธรรมปฏิกคหณุปสัมปทา ผู้ที่ได้รับการบวชด้วยวิธีแบบนี้ทรงอนุญาตเป็นกรณีพิเศษและมีเพียงพระน้านางมหาปชาบดีโคตมี เท่านั้นหลังจากการบวชพระน้านางแล้ว พระพุทธเจ้าได้ประทานอนุญาตให้ภิกษุบวชให้เหล่าศากยวรรณาจำนวน ๕๐๐ คนโดยยุติติจตุตถกรรมวาจาอุปสัมปทา ซึ่งเป็นการบวชด้วยการประกาศขอความเห็นจากสงฆ์ ๓ ครั้ง รวมทั้งยุติติอีกครั้งหนึ่ง รวมเป็น ๔ ครั้ง ในพระไตรปิฎกไม่ปรากฏว่า พระพุทธเจ้าอนุญาตให้ภิกษุอุปสมบทภิกษุณีครั้งนี้ด้วยวิธีใด จึงเข้าใจกันว่า ภิกษุใช้วิธีเดียวกันกับที่ใช้อุปสมบทเป็นภิกษุ นั่นคือ ยุติติจตุตถกรรมวาจา^{๒๑} ต่อมาเมื่อครั้งพระบรมศาสดาประทับ ณ พระเชตวันมหาวิหาร ทรงสถาปนาภิกษุณีในตำแหน่งเอตทัคคะหลายตำแหน่ง และทรงสถาปนาพระภิกษุณีมหาปชาบดี(โคตมี) เถรี ในความเป็นเอตทัคคะผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายในด้านผู้รัตตัญญู หรือผู้รู้ราตรีนาน^{๒๒} ทรงยกย่องสาวิกาของพระองค์หลายรูปให้เป็นเอตทัคคะในด้านต่างๆ นับเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่ง ที่ทำให้คนเกรงใจและให้เกียรติกับภิกษุณี ปรากฏเรื่องในพระไตรปิฎกเป็นการสนทนาธรรมกันระหว่าง พระธัมมทินนาเถรี ซึ่งเป็นพระอรหันต์กับวิสาขอุบาสก ซึ่งเป็นอดีตสามีของภิกษุณีรูปนี้ และบรรลุธรรมขั้นอนาคามีแล้ว ปรากฏว่าภิกษุณีท่านนี้ตอบปัญหาธรรมได้เป็นที่พอใจแก่วิสาขอุบาสก ตัวอย่างนี้ทำให้เห็นว่า หากพิจารณาฐานะของผู้หญิงฮินดูในยุคพุทธกาลซึ่งมีสถานภาพที่ตกต่ำมาก ไม่มีทางเลยที่จะ

^{๒๐}วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๐๓/๓๑๖-๓๑๗.

^{๒๑}วิ. จ. (ไทย) ๗/๔๐๔/๓๒๑.

^{๒๒}ช.อุป. (ไทย) ๓๓/๒๘๒/๔๒๕. อ้างใน พูนสุข มาศรีรังสรรค์, “การศึกษาภิกษุณีมิตถ์กับการเสริมสร้างสันติสุขในครอบครัว”, สารนิพนธ์พุทธศาสนดุสิตบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒),

ถูกยกฐานะให้เป็นครูบาอาจารย์และสั่งสอนคนอื่นได้โดยเฉพาะกับสามเณรแล้วยังเป็นไปไม่ได้แสดงว่าการอนุญาตให้ผู้หญิงบวชนั้นเป็นการยกสถานภาพทางสังคมของผู้หญิงขึ้นมาเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นที่เคารพนับถือของสังคมได้ถือเป็นการปฏิบัติค่านิยมทางสังคมอย่างใหญ่หลวง แสดงให้เห็นพระเมตตาของพระองค์ที่มีต่อเพศหญิง อีกตัวอย่างที่แสดงว่าพระองค์ให้ความสำคัญของเป้าหมายในการบวชมากกว่ารูปแบบ กล่าวคือโดยปกติแล้วการบวชของภิกษุณีนั้น จะต้องเป็นไปด้วยการยอมรับจากสงฆ์ทั้ง ๒ ฝ่าย (ภิกษุณีและภิกษุสงฆ์) แต่เกิดมีข้อยกเว้นอยู่กรณีหนึ่งซึ่งเป็นกรณีที่พิเศษมาก คือกรณีของนางคณิกาผู้หนึ่งซึ่งต้องการจะบวชแต่ไม่สามารถเดินทางมายังเมืองซึ่งเป็นที่ประชุมสงฆ์ได้เพราะสืบทราบมาว่าจะมีนักเลงมาดักจุดนางในระหว่างทาง จึงส่งคนมากราบทูลพระพุทธเจ้าแล้วพระองค์ก็อนุญาตให้บวชได้โดยไม่ต้องมาเอง ต่อมาภิกษุณีท่านนี้ก็บรรลุอรหัตผล จะเห็นว่ารูปแบบหรือพิธีกรรมสามารถยืดหยุ่นได้เพราะเจตนาจะให้โอกาสแก่คนที่จะบรรลุธรรมเป็นหลัก

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนายังกล่าวถึงสตรีทั้งที่เป็นคฤหัสถ์ เป็นผู้ครองเรือนทั่วไปและผู้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนาในฐานะอุบาสิกา ทรงเน้นในเรื่องบทบาทและหน้าที่ต่อสังคม ต่อศาสนา อย่างไรก็ตามถึงแม้พุทธศาสนาจะยกระดับสตรีให้สูงขึ้น แต่ในภาพรวมแล้วสตรียังคงมีฐานะต่ำเมื่อเทียบกับบุรุษ ไม่ได้รับโอกาสในสังคมเท่าเทียมกัน^{๒๓} พรรคบางอย่างพุทธศาสนาก็จำเป็นต้องยอมตามสังคม แต่ไม่ใช่ทั้งหมด ทรงยอมรับบางอย่างว่าดี ตามเงื่อนไขของสังคมยุคนั้น เช่น การทำหน้าที่ของภรรยา ตามหลักทศ ๖ ซึ่งสะท้อนออกมาทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์ เป็นต้น

๒.๓ คำสอนที่ว่า “สตรีเป็นมลทินของพรหมจรรย์” ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าทรงสอนในเรื่องความจริงของธรรมชาติ จากพื้นฐานของความต้องการทางเพศของมนุษย์ สำหรับบุรุษที่ต้องการออกบวชประพฤติพรหมจรรย์ ดังมีพุทธพจน์ที่คอยเตือนใจภิกษุว่า “สตรีเป็นมลทินของพรหมจรรย์”^{๒๔} คำกล่าวนี้มีปรากฏในพระไตรปิฎกกาอยู่หลายที่ด้วยกัน ดังจะยกตัวอย่างคำสอนในธรรมบท และชาดกที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้

ในเวทตาสังยุต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสนทนาธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตอบคำถามกับเหล่าเทวดาทั้งหลาย ดังปรากฏใน นชิรติสูตร ว่าด้วยสิ่งที่ไม่ทรุดโทรม พระสูตรนี้เทวดาได้ทูลถามปัญหากับพระพุทธเจ้าว่า

อะไรเล่าย่อมทรุดโทรม อะไรเล่าย่อมไม่ทรุดโทรม อะไรเล่าท่านเรียกว่าทางผิด
 อะไรเล่าเป็นอันตรายต่อธรรม อะไรเล่าสิ้นไปตามคืนและวัน อะไรเล่าเป็นมลทินของ
 พรหมจรรย์ อะไรเล่ามิใช่น้ำ แต่เป็นเครื่องชำระล้าง.....พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส

^{๒๓} สุนทรี สุริยรังษี, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของคฤหัสถ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะกรณีอุบาสิกาผู้ได้รับเอตทัคคะ,” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๖๗-๖๘.

^{๒๔} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๕๘/๗๑.

ตอบว่า รูปของสัตว์ทั้งหลายย่อมทรุดโทรม ชื่อและโคตรย่อมไม่ทรุดโทรม ราคะท่านเรียกว่าทางผิด ความโลภเป็นอันตรายต่อธรรม วัยสิ้นไปตามคืนและวัน หลึงเป็นมลทินของพรหมจรรย์ หมูสัตว์นี้ขี้อยู่ในหลึงนั้น ตบะและพรหมจรรย์นั้นมิใช่น้ำ แต่เป็นเครื่องชำระล้าง.....^{๒๕}

ในมรรคสังยุต ประมวลเรื่องมรรค เป็นพระสูตรที่เกี่ยวข้องกับอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งได้กล่าวถึงการประพาสพรหมจรรย์ไว้ ในเรื่องมัตถยสูตร ว่าด้วยคำถามเกี่ยวกับประโยชน์ของการประพาสพรหมจรรย์ เรื่องเกิดที่กรุงสาวัตถี ภิกษุทั้งหลายทูลถามพระพุทธเจ้าว่าพวกเดียรฉัตรปริพาชกกล่าวว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย พวกท่านอยู่ประพาสพรหมจรรย์ในพระสมณโคตมเพื่อประโยชน์อะไร ข้าพระองค์ทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว จึงตอบอัญเดียรฉัตรปริพาชกเหล่านั้นอย่างนี้ว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย พวกเราอยู่ประพาสพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อกำหนดรู้ทุกข์.....พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า เอาเถิดภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนั้นแล้ว ตอบอย่างนั้น ชื่อว่าพูดตรงตามที่เรากล่าวไว้ ไม่ชื่อว่ากล่าวตู่เราด้วยคำเท็จ ชื่อว่ากล่าวแก้อย่างสมเหตุสมผล ไม่มีคำเช่นนั้นและคำที่กล่าวต่อกันมาที่จะเป็นเหตุให้ถูกตำหนิได้ เพราะเธอทั้งหลายอยู่ประพาสพรหมจรรย์ในเราเพื่อกำหนดรู้ทุกข์.....^{๒๖}

ในพรหมจริยสูตร ว่าด้วยพรหมจรรย์สูตรที่ ๑ ว่าด้วยเรื่องที่พระพุทธองค์แสดงพรหมจรรย์และผลแห่งพรหมจรรย์ “พรหมจรรย์คือ อริยมรรคมีองค์ ๘....นี้เรียกว่าพรหมจรรย์ ผลแห่งพรหมจรรย์... คือ โสตาปัตติผล สกทาคามิผล อนาคามิผล อรหัตตผล” และสูตรที่ ๒ ว่าด้วยเรื่องพรหมจรรย์และประโยชน์ของพรหมจรรย์“ คือ....อริยมรรคมีองค์ ๘.....ประโยชน์แห่งพรหมจรรย์.....คือ ธรรมเป็นที่สิ้นราคะ โทสะ โมหะ....”^{๒๗}

โอปัมมวรรค ว่าด้วยการอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบในการแสดงธรรม โดยแสดงอยู่ในมหาสาริปุตตสูตร ว่าด้วยอุปมาด้วยแก่นไม้สูตรใหญ่ เรื่องมีอยู่ว่า พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ ทรงปรารภถึงพระเทวทัตต่อพระภิกษุ ได้เปรียบเทียบการประพาสพรหมจรรย์เป็นดั่งกิ่งไม้ สะเก็ด เปลือก กระพี้ และแก่น ดังเช่น กุลบุตรบางคนออกบวชด้วยศรัทธาทำให้เกิดลาภสักการะ สรรเสริญ ก็เกิดความปลื้มใจมัวเมาและประมาท เรียกพรหมจรรย์ของผู้นั้นว่า กิ่งและใบแห่งพรหมจรรย์ กุลบุตรบางท่านมัวเมาในการรักษาศีล จึงเรียกว่า สะเก็ดแห่งพรหมจรรย์ บางท่านรักษาศีลแล้วก็ไม่สมหวังไม่ปลื้มใจ เรียกว่า เปลือกแห่งพรหมจรรย์ บางท่านรักษาศีล เจริญสมาธิ มุ่งมั่นเจริญวิปัสสนาจนเกิดญาณทัสสนะปลื้มใจสมหวัง เทียบยกตนข่มท่าน เรียกว่า กระพี้แห่งพรหมจรรย์ บางท่านรักษาศีล เจริญสมาธิและวิปัสสนาเกิดญาณทัสสนะไม่สมหวัง มุ่งมั่นเจริญอสมยวิโมกข์ (โลกุตตรธรรม ๙) ได้แก่ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน เรียกว่า แก่นแห่งพรหมจรรย์ ทรงสรุปว่า พรหมจรรย์ไม่ใช่ลาภสักการะ

^{๒๕} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๗๖/๘๒-๘๓.

^{๒๖} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๕/๘-๙.

^{๒๗} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๓๙-๔๐/๓๗-๓๘.

สรรเสริญ ไม่ใช่ความสมบูรณ์แห่งศีล ไม่ใช่สมาธิและญาณทัสสนะแต่มีเจโตวิมุตติเป็นผลเป็น
แก่น เป็นที่สุด^{๒๘}

เมื่อภิกษุกับสตรีใกล้ชิดกัน หรือภิกษุกับภิกษุณีใกล้ชิดกันแล้ว มรรคพรหมจรรย์
คือข้อปฏิบัติที่นำไปถึงนิพพานและสัทธรรมคือมรรคผลที่จะพึงได้บรรลุ เสื่อมไปหรือไม่ ขอให้
พิจารณาศึกษาข้อความในบทต่อไป

เมื่อว่ากันตามความเป็นจริงทั้งชายและหญิง ต่างมีเพศภาวะที่เป็นอันตรายต่อกัน
คือ ทำให้เกิดความเสียหายในด้านประพฤติปฏิบัติชีวิตนักบวช ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตไม่เห็นมีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส(การกระทบทางกาย) อื่น
สักอย่าง ที่สามารถครอบงำยึดจิตของชายไว้เหมือน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ของหญิง
เราตถาคต ไม่เห็นมีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อื่นสักอย่าง ที่สามารถครอบงำยึดจิตของ
หญิงไว้เหมือน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ของชาย^{๒๙}

การที่ชายกับหญิง ต่างฝ่ายต่างเป็นผู้ที่สามารถทำให้อีกฝ่ายเสื่อมเสียทางคุณธรรม
ที่จะพึงได้จากการประพฤติปฏิบัติธรรมนั้น ไม่ต้องกล่าวถึงการยุ่งเกี่ยวกันทางมีเพศสัมพันธ์
สำหรับภิกษุแม้เพียงแค่อคิดถึงสตรี ตัวท่านก็เสียหายทางคุณธรรมความดีในระดับศีล หรือพลาด
จากคุณธรรม ที่จะพึงได้รับ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในเมถุนสูตร ขอนำเสนอเฉพาะข้อที่ ๒-๖
ดังนี้

สมณะหรือพราหมณ์ที่ปฏิญาณตนว่าเป็นคนประพฤติพรหมจรรย์แต่ยังยินดีชอบใจ
สัพยอกหัวเราะเล่นหัวกับสตรี ยังชอบใจการเพ่งมองสตรี ได้ฟังเสียงพูดเสียงขับร้องหรือ
เสียงร้องไห้ของสตรีแล้วรู้สึกยินดีชอบใจ การกระทำเช่นนั้น เป็นความขาด ทะลุ ต่างพร้อย
แห่งการประพฤติพรหมจรรย์ ผู้ที่กระทำเช่นนั้น เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์ ยัง
อิงอยู่กับเมถุนสังโยชน์ (คือ เรื่องของคนคู่กันระหว่างชายกับหญิง)สมณะหรือพราหมณ์
บางคนมิได้มีการยุ่งเกี่ยวกับสตรีดังที่กล่าว แต่นี้ถึงเสียงหัวเราะ เสียงพูดจาเล่นหัวกับ
หญิง เสียงขับร้อง เสียงร้องไห้ของหญิง การกระทำเช่นนั้น เป็นความขาด ทะลุ ต่างพร้อย
แห่งการประพฤติพรหมจรรย์ ผู้ที่กระทำเช่นนั้น เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์ ยัง
อิงอยู่กับเมถุนสังโยชน์สมณะหรือพราหมณ์บางคนมิได้มีการชอบใจยินดีดังที่กล่าว แต่ได้
เห็นแล้วชื่นชมชายผู้พรั่งพร้อมด้วยการมีคู่ครองบำรุงบำเรอด้วยกามคุณ การกระทำเช่นนั้น
เป็นความขาด ทะลุ ต่างพร้อย แห่งการประพฤติพรหมจรรย์ผู้ที่กระทำเช่นนั้น ผู้ประพฤติ
พรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์ ยังอิงอยู่กับเมถุนสังโยชน์^{๓๐}

เพียงแค่อคิดคำนึงถึงสตรี ภิกษุก็เสียหายแล้ว ดังนั้น เมื่อคราวที่พระอานนท์กราบทูล
ถามพระพุทธเจ้าเรื่องข้อที่ภิกษุสงฆ์จะพึงปฏิบัติ หรือเกี่ยวข้องกับสตรี พระพุทธองค์จึงตรัสว่า
“อย่าดูอย่ามองอานนท์พระอานนท์ทูลถามว่า ถ้าต้องดูต้องมองจะพึงปฏิบัติอย่างไรพระเจ้าข้า

^{๒๘} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๐๗/๓๔๐-๓๔๘.

^{๒๙} อัง. เอกก. (ไทย) ๒๐/๑-๑๐/๑-๒.

^{๓๐} อัง. สุตตค. (ไทย) ๒๓/๕๐/๘๒-๘๕.

พระพุทธองค์ตรัสว่า อย่าพูดด้วยอาณนัพระอาณนัทูลถามว่า ถ้าต้องพูดด้วยจะพึงปฏิบัติอย่างไรพระเจ้าข้าพระพุทธองค์ตรัสว่า พึงตั้งสติไว้อาณนั”^{๓๑}

ความคิดหรือทัศนคติที่ว่า ชายกับหญิงเป็นมลทินต่อกันในทางประเพณีพรหมจรรย์มิได้มาถูกกำหนดขึ้นในพระพุทธศาสนาในช่วงพุทธกาลโดยพระพุทธองค์แต่ได้มีความรู้กันมาแล้วสำหรับผู้ที่ยกอบวช เช่นกรณีของพระมหากัสสปะ ท่านกับนางภัททกาปิลาณี ออกบวชอุทิศพระอรหันต์ทั้งหลาย โดยที่ยังไม่ทราบว่าพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ทั้งสองออกเดินทางแสวงหาพระอรหันต์ที่ท่านบวชตนอุทิศด้วยกัน มหากัสสปะเดินนำหน้า เหลียวมองดูนางภัททกาปิลาณีเดินตามข้างหลังคิดว่า “ภัททกาปิลาณีเป็นสตรีที่มีค่าในชมพูทวีป เดินตามหลังเรามาเป็นการไม่ดีเลย ถ้าจะมีใครคิดว่า สองคนนี้ บวชแล้วก็ยังไม่แยกจากกัน กระทำไม่เหมาะสม คนที่คิดไม่ดีจะพึงไปเพิ่มจำนวนคนที่ตกอบาย เราควรจะแยกทางกัน”^{๓๒}

ภิกษุณีรูปหนึ่ง ซึ่งเป็นแม่นมของพระนางมหาปชาบดีโคตมี หลังจากพระนางมหาปชาบดีโคตมীবวชแล้ว นางได้ตามไปบวชอยู่ด้วย บวชอยู่ ๒๕ ปี ถูกกามราคะรบกวนจิต ไม่เคยพบความสงบแม้ชั่วระยะเวลาติดนิ้วมือ ต่อเมื่อได้ฟังธรรมของพระธัมมทินนาเถรีแล้วปฏิบัติตาม จึงได้สำเร็จอรหัตตผล^{๓๓} นางได้เปล่งอุทานกับตนเองว่า “ตั้งแต่เราบวชมาตลอด ๒๕ ปี ยังไม่ประสบความสงบจิตแม้ชั่วเวลาเพียงติดนิ้วมือเลย เราไม่ได้ความสงบจิตมีจิตชุ่มด้วยกามราคะ เดินกอดดอกคร่ำครวญเข้าสู่ที่พัก”^{๓๔}

การที่ภาวะของบุรุษกับสตรีเป็นมลทินต่อกัน ในทางประเพณีพรหมจรรย์นั้นไม่ยกเว้นแม้ผู้ที่เป็นมารดาเป็นบุตรกัน ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต ได้บันทึกเรื่องที่รูปเสียงกลิ่น รส สัมผัส เป็นที่เกิดความกำหนัด รักใคร่ ผูกพัน ไม่ยกเว้นแม้มารดากับบุตรไว้ว่า

มีภิกษุณีกับภิกษุเป็นมารดาเป็นบุตรกัน จำพรรษาในกรุงสาวัตถี คนทั้งสองต้องการเห็นกันเรื่อยๆ มารดาก็อยากเห็นบุตรเรื่อยๆ บุตรก็อยากเห็นมารดาเรื่อยๆ เพราะพบเห็นกัน ก็เกิดมีการคลุกคลีกัน คั่นเคยกัน มีโอกาสไม่ทันได้บอกลาสิกขา ได้เสพเมถุนธรรมกัน

ภิกษุทั้งหลายที่รู้เห็นเรื่องนั้น ได้เข้ากราบทูลให้พระพุทธองค์ทรงทราบแล้วพระองค์ตรัสว่า

โมฆบุรุษนั้นสำคัญว่า มารดาจะไม่กำหนดในบุตร หรือบุตรจะไม่กำหนดในมารดา ได้อย่างไร เราตถาคตยังไม่เห็นมีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อื่นแม้สักอย่าง ที่จะทำให้เกิดกำหนัด รักใคร่ หลงไหล ใฝ่ฝัน ก่อให้เกิดอันตรายต่อการบรรลุธรรมที่เกษมจากกิเลส ผูกพัน เหมือนรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ของสตรีนี้เลยบุรุษทั้งหลาย

สตรีเดินอยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษ สตรียืนอยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษสตรีนั่งอยู่ก็ครอบงำ

^{๓๑}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๐๓/๑๕๑.

^{๓๒}ช.เถร.อ. (ไทย) ๒/๖๔๘.

^{๓๓}ช.เถรี. (ไทย) ๕๔/๔๓๘/๑๒๓.

^{๓๔}ช.เถรี. (ไทย) ๒๖/๖๗-๖๘/๕๖๗.

จิตของบุรุษ สตรีนอนอยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษ สตรีหลับอยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษ สตรีหัวเราะอยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษ สตรีเจรจาอยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษ สตรีขับร้องอยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษ สตรีร้องไห้อยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษ สตรีแม้ตายพองขึ้นอืดอยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษ เมื่อบุคคลจะพูดถึงบ่วงผูกมัดของมาร จะพูดว่าสตรีเป็นบ่วงผูกมัดของมารก็พูดได้แล้วพระพุทธองค์ได้ตรัสเป็นคาถาความว่าบุคคลสนทนากับเพศฉมาตเถิดดาบจะมาตัดคอก็ดี สนทนากับปีศาจก็ดี กระทบถูกอสรพิษร้ายซึ่งกัดแล้วตายก็ดี ก็ยังไม่ร้ายแรงเท่าการสนทนากับสตรีตัวต่อตัวเลยสตรีเหล่านั้น ย่อมผูกมัดบุรุษผู้เผลอสติไว้ด้วยการจ้องดู ด้วยการยิ้มแย้ม ด้วยการนุ่งห่มไม่เรียบร้อย ด้วยคำพูดอ่อนหวาน^{๓๕}

มิใช่ว่าสตรีจะผูกมัดเพียงเท่านี้ แม้ตายขึ้นอืดแล้ว ก็ยังผูกมัดได้รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อันน่ารักใคร่น่ารื่นรมย์ใจ ทั้ง ๕ นี้ปรากฏอยู่ในสตรี บุรุษทั้งหลายผู้ที่ถูกห้วงแห่งความใคร่พิศพา มิได้กำหนดรู้ความใคร่ เป็นผู้ที่สร้างกาล คติ ภพน้อยภพใหญ่ ไว้ในสังสารวัฏ ส่วนบุรุษที่กำหนดรู้ความใคร่ ย่อมเที่ยวไปอย่างไม่มีภัยจากไหน ถึงความสิ้นอาสวะ เข้าถึงฝั่งในโลก^{๓๖}

พระพุทธเจ้า ทรงแสดงเฉพาะอันตรายต่อการประพฤติพรหมจรรย์ของบุรุษที่มีมาจากสตรี ในทางตรงกันข้ามอันตรายต่อการประพฤติพรหมจรรย์ของสตรีก็มีมาจากบุรุษเช่นกัน ดังที่ทรงแสดงว่าทั้งบุรุษและสตรีต่างครอบงำจิตของกันและกันไว้ เพื่อจะป้องกันโทษที่จะเกิดขึ้นระหว่างเพศชายกับเพศหญิง พระพุทธองค์จึงทรงวางกฎระเบียบปฏิบัติอย่างรัดกุมสำหรับภิกษุณี ผู้ที่ไม่ทราบเรื่องนี้อย่างลึกซึ้ง ก็เข้าใจว่าพระองค์ทรงกีดกัน ความจริงพระพุทธองค์ก็ทรงชี้ไว้แล้วว่าจะต้องมีการเกี่ยวข้องกันเกินขอบเขต ดังที่พระองค์ตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย ในกาลยัตถาวฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย อยู่คลุกคลีกับพวกภิกษุณี พวกสิกขมานา และพวกสามเณรี เมื่อมีการอยู่คลุกคลีกันเช่นนี้ ก็เป็นอันหวังเรื่องนี้ได้ ภิกษุเหล่านั้น จักต้องทนประพฤติพรหมจรรย์ หรือจักต้องอาบัติเศร้าหมองบางอย่าง หรือจักต้องบอกคืนสิกขา หมุนกลับคืนไปสู่เพศต่ำแห่งคฤหัสถ์

ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นภัยในอนาคตข้อหนึ่ง ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในเวลาต่อไป เธอทั้งหลายพึงรับรู้ไว้ ครั้นรับรู้แล้ว ก็พึงพยายามเพื่อกำจัดภัยนั้นเสีย^{๓๗}

การที่ภิกษุคบหาไปมาหาสู่กับพวกภิกษุณีนั่น พวกภิกษุด้วยกันเองก็เกิดการรังเกียจกินแหนงแคลงใจ แม้ภิกษุที่คบหาไปมาหาสู่พวกภิกษุณีจะเป็นพระอรหันต์ก็ตาม ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไปมาหาสู่ภิกษุณี ย่อมเป็นที่รังเกียจ

^{๓๕} เมื่อคราวที่พระอานนท์กราบทูลถามเรื่องที่ภิกษุจะพึงติดต่อกับสตรีอย่างไร พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “อย่าดูอย่ามอง” พระอานนท์ทูลถามว่า “ถ้าต้องดูต้องมอง” ตรัสตอบว่า “ก็อย่าพูดด้วย” พระอานนท์ทูลถามว่า “ถ้าต้องพูดด้วย” ตรัสตอบว่า “ก็ให้มีสติ” – ที. ม. (ไทย) ๑๐/๒๐๓/๑๕๑.

^{๓๖} อง. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๕๕/๙๕-๙๗.

^{๓๗} อง. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๘๐/๑๔๗-๑๔๘.

กินแหนงแคลงใจ แก่เพื่อนผู้ประพดพิพรหมจรรย์ว่า เป็นภิกษุลามก แม้ว่าจะเป็นผู้มีอุปการคุณก็ตาม”^{๓๘}

เมื่อมีการที่ภิกษุกับภิกษุณีเกี่ยวข้องกับเกินขอบเขต สัทธรรมคือมรรคผลก็เสื่อมไป และมีเหตุอย่างอื่นเข้ามาด้วย นานเข้าๆ สตรีที่มีบารมีจะบวชเป็นภิกษุณีตามแบบเถรวาทก็หมดไป และนี่คือสิ่งที่ทำให้พระพุทธองค์ผู้สรรพญญูทรงวางกฎระเบียบทรงบัญญัติสิกขาบทป้องกันอย่างรัดกุม มิใช่เป็นการกีดกัน แต่การมาราคะนั้นร้ายแรงมาก คนที่หนาด้วยกิเลสในกลียุค หนามีตเรื่องสิทธิมนุษยชน มองไม่เห็น

ความร้ายแรงแห่งการมาราคะ มิใช่จะมีการร้ายกาจ ต่อเมื่อบุรุษสตรียุ่งเกี่ยวกับทางมีเพศสัมพันธ์ มันเป็นอันตรายต่อการประพดพิพรหมจรรย์ตั้งแต่ทั้งสองฝ่ายยินดีชอบใจสัพยอกหัวเราะเสียงพูด ของกัน หรือเพียงได้เห็นคนอื่นเขาพรั่งพร้อมด้วยชีวิตครอบครัวแล้วยินดีชอบใจนักบวชชาย หญิงที่มีการกระทำอย่างนี้ ถือว่าเป็นนักบวชที่ประพดพิเสียหายนแล้ว เป็นผู้ที่ยังเกี่ยวข้องกับเมถุน ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่า“ประพดพิพรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์ เขายังอิงอาศัยความเกี่ยวข้องกับเมถุนย่อมไม่พ้นจากชาติ ชรามรณะ ความโศก ความคร่ำครวญ ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ เขาย่อมไม่พ้นจากทุกข์”^{๓๙}

สรุปสมัยก่อนพุทธกาลนั้น ผู้หญิงมีสภาพแตกต่างกันตามวรรณะและศาสนา โดยสังคมได้กำหนดบทบาทให้เห็นชัดเจนว่าผู้หญิงมีฐานะบุตร ฐานะภรรยา ฐานะมารดา และฐานะหญิงหม้าย เป็นกรอบกำหนดของสังคมที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ในด้านที่เกี่ยวข้องกับศาสนานั้น ตอนต้นของยุคพระเวท ผู้หญิงได้รับอนุญาตให้มีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่ต่อมากลับถูกกีดกันให้ออกจากพิธีกรรมต่างๆ เนื่องจากเหตุผลทางธรรมชาติในการมีระดูของเพศหญิง ถูกมองว่าเป็นสิ่งสกปรก เป็นมลทิน ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ฮินดู ด้วยเหตุผลนี้เองถึงแม้ว่าผู้หญิงจะมีความสามารถในด้านต่างๆ และมีอิสรภาพทางจิตวิญญาณก็จริง แต่ในทางปฏิบัติและหน้าที่หลักก็คือการดูแลครอบครัว ส่วนชีวิตและความเป็นไปในชีวิตก็ยังอยู่ภายใต้การดูแลและสิทธิปกครองของผู้ชายซึ่งทัศนคติต่อผู้หญิงในลักษณะดังกล่าวก็ยังปรากฏอยู่เสมอมาในสมัยพุทธกาล การที่พระพุทธเจ้าทรงเปิดโอกาสให้ผู้หญิงในทุกวรรณะเข้ามามีส่วนร่วมในพุทธศาสนา ในสถานะของศฤงคารที่ทำหน้าที่อุบาสิกา ผู้ทำนุบำรุงศาสนา ปฏิบัติธรรมตามคำสอน หรือการอนุญาตให้ผู้หญิงบวชเป็นภิกษุณี ซึ่งนับว่าเป็นการทวนกระแสสังคมในขณะนั้น ทำให้เกิดปัญหาการไม่ยอมรับ มีการต่อต้านจากผู้คนในสังคมและศาสนาอื่นๆ ประกอบกับการมีปัญหาในเรื่องการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างภิกษุกับสตรีขึ้น ทำให้มีการกำหนดพระวินัย เพื่อเป็นกฎปฏิบัติให้ภิกษุและภิกษุณี พร้อมทั้งได้ยกคำสอนต่างๆ อันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงการดึงดูดซึ่งกันและกันระหว่างเพศตามธรรมชาติ โดยทรงยกตัวอย่างให้เห็นถึงโทษว่าเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติพรหมจรรย์อย่างไร ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์

^{๓๘} อก.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๐๒/๑๗๖-๑๗๗.

^{๓๙} อก. สตุตถก. (ไทย) ๒๓/๕๐/๘๓.

ในการประพฤติปฏิบัติพรหมจรรย์ให้บรรลุถึงเป้าหมาย และช่วยลดการครหาจากสังคมภายนอกด้วย

การทำความเข้าใจ สถานะของสตรีในสมัยก่อนพุทธกาลและสมัยพุทธกาลว่าได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธอย่างไร ตลอดจนคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์ข้างต้น ก็เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการตีความคำสอนที่ว่า “สตรีเป็นมลทินของพรหมจรรย์” ในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักวิชาการด้านสังคมวิทยา ด้านมานุษยวิทยา ด้านจิตวิทยา และด้านพุทธศาสตร์ เพื่อต้องการทราบทัศนคติ มุมมอง ปัญหาที่เกิดจากคำสอนดังกล่าว ว่ามีหรือไม่อย่างไร ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไข ให้เหมาะกับบริบทสังคมไทย ในบทต่อไป